

אומרים, שרק עבד פסול **משום דאין לו יחס**, שאין ילדיו מתייחסים אחריו. **אבל נכרי**, **דיש לו יחס**, שילדיו מתייחסים אחריו, **אימא לא**. היינו אומרים שאינו פסול לעדות, (2) לכן השמיענו המשנה שאף העכו"ם פסול לעדות.

ואי אשמעינן, ואם היתה המשנה משמיעה רק לגבי **נכרי** שפסול לעדות, היינו אומרים, שרק נכרי פסול, **משום דלא שייך** [אינו מחוייב] **במצוות**. **אבל עבד** כנעני, **דשייך במצוות**, שמחוייב במצוות שהנשים חייבות, **אימא לא**, היינו אומרים שאינו פסול לעדות. **צריכא**, לכן הוצרכה המשנה למעט את שניהם.

שנינו במשנה: **והנשים בכלל הנזק**, שאם הזיקו אף הן חייבות לשלם.

שואלת הגמרא: **מנא הני מילי**, מנין לומדים כן שאף הנשים בכלל הנזק?

לפרש שהמשנה באה למעט את המודה בקנס ואחר כך באו עדים, שהוא פטור? (39)

משיבה הגמרא: **סיפא איצטריך ליה**. מה שכתבה המשנה "על פי עדים", לא הוצרכה זאת אלא כדי להשמיענו את ההמשך, "על פי עדים שהם בני חורין, ובני ברית", ובאה המשנה להשמיענו באומרה "בני חורין" כי רק על פי עדים בני חורין תתקבל עדות לחיוב נזקין, **למעוטי עבדים** כנענים. ובאומרה "בני ברית" כונתה **למעוטי עובדי כוכבים**. שעבדים ועכו"ם פסולים לעדות. (1)

והגמרא מפרשת למה הוצרכה המשנה למעט את שניהם:

וצריכא, הוצרכה המשנה להשמיענו גם פסול העבדים וגם פסול העכו"ם.

דאי אשמעינן, אם היתה משמיעה רק את דין **עבד**, שפסול לעדות נזיקין, היינו

בפירוש המשניות לרמב"ם: שהוצרך למעטם, לפי שיעלה על הדעת שנוותר ונקל בעדות הנזיקין לרוב מאורעיהם ולמיעוט מה שיזדמן שיהיה עליהם עדים כשרים, לפי שההכאות בין האנשים ובין הבהמות גם כן רוב היותם כמעמד עמי הארץ ועבדים ועכו"ם, לכן הודיענו שלא יקבלו הבי"ד אלא עדים כשרים.

והרא"ש הביא לפרש עוד שבא להשמיענו שאף אם שור של נכרי נגח שור של ישראל אין דנין אותו אלא בעדים כשרים.

2. ראה **בחזון יחזקאל** פ"א ה"ב: למעוטי עכו"ם — דאלו עבד, אין לו יחס, וזרעו אינו מיוחס אחריו, דכתיב 'שבו לכם פה עם החמור, עם הדומה לחמור', וכל קניניו וחילו וזרעו אינו מתייחס אחריו כמו בחמור, אדם כזה לא חש

39. אף על גב דשמואל סובר שם שנחלקו בזה תנאים מכל מקום לא מסתבר שהיא כנגד סתם משנה [שיטמ"ק].

1. וכתב הרא"ש, הטעם שהיה צורך להשמיענו שהם פסולים לעדות נזיקין משום דסלקא דעתך אמינא שלעניין נזיקין ראוי להאמין לכל אדם, כדי שישתלם לניזק דמי נזקו. **והרמב"ם** פ"ח מהל' נזקי ממון ה"ג כתב: שלא תאמר, הואיל ואין מצוין באורוות הסוסים וברפת הבקר וגדרות צאן אלא העבדים והרועים וכיוצא בהן, אם העידו שבהמה זו הזיקה את זו, שומעין להם, ואם העידו קטנים או נשים שאדם זה חבל את זה סומכין עליהן, אין הדבר כן, אלא אין מחייבים לעולם ממון על פי עדים, עד שיהיה עדים הכשרים להעיד שאר עדיות. וראה עוד

ממונות: "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", "לפניהם", היינו לפני כלל ישראל, אנשים ונשים, השווה הכתוב אשה לאיש לכל דינין, דיני הממון שבתורה, (4) ובתוכן דיני נזקין שהאשה חייבת כאיש.

ג. דבי חזקיה ורבי יוסי הגלילי תנא, בכרייתא שנסנית בבית מדרשם של חזקיה ורבי יוסי הגלילי שנינו: אמר קרא [שמות כא כט] לגבי חיוב כופר בשור מועד [שהרג אדם שלוש פעמים], "והמית איש או אשה, השור יסקל, וגם בעליו יומת", השווה כאן הכתוב אשה לאיש לכל מיתות שבתורה, דהיינו, השווה הכתוב את דין האשה שהומתה לדין האיש שהומת לכל סוגי המיתות שבתורה. דהיינו, בין הומתה האשה על ידי שור שהרג את האשה, שחייב בעליו כופר כמו שחייב כופר אם המית שורו איש, ובין אם אדם הרג את האשה, שחייב עליה מיתה, כשם שחייב על הריגת האיש. (5)

והגמרא מביאה שלש ברייתות המלמדות על כך שדיני האשה שוים לדיני האיש, והברייתא האמצעית מלמדת זאת לגבי דיני ממון:

א. אמר רב יהודה אמר רב, וכן תנא דבי רבי ישמעאל, וכך גם שנינו בכרייתא שנסנית בבית מדרשו של רבי ישמעאל: אמר קרא [במדבר ה ו] בעניין הנשבע לשקר על כפירת ממון, שחייב להביא קרבן אשם: "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם... ואשמה הנפש ההיא". התורה כללה את כל חטאות האדם, וכתבה "איש או אשה", ובכך השווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה. שהאשה חייבת בעונש כאיש, ואנו למדים מכאן שמוזהרת האשה אף על מצוות לא תעשה שיש בהן עונש מלקות או כרת. (3)

ב. דבי רבי אלעזר תנא, בכרייתא שנסנית בבית מדרשו של רבי אלעזר שנינו: נאמר בתחילת פרשת משפטים, העוסקת בדיני

לעצמו ואינו מקפיד על בושותו, לכן אינו נאמן. אבל עכו"ם, שזרעו מתייחס אחריו, חס הוא על כבוד משפחתו ואינו משקר, לכן קא משמע לן שעכו"ם נמי פסול.

לעצמו ואינו מקפיד על בושותו, לכן אינו נאמן. אבל עכו"ם, שזרעו מתייחס אחריו, חס הוא על כבוד משפחתו ואינו משקר, לכן קא משמע לן שעכו"ם נמי פסול.

3. ב"תורת חיים" כתב, שהלימוד הוא מהיתור של "מכל חטאת האדם", כי אם לא באה התורה אלא ללמדנו שאשה חייבת גם בחומש ואשם, היה מספיק לומר "איש או אשה כי ימעלו מעל", ואם כן, "מכל חטאת האדם" למה לי, אלא הוא בא להקיש אשה לאיש לכל עונשין שבתורה, ו"עונשין" כולל עונש מיתה, מלקות, וקרבן.

וראה בהערה 6 בשם ה"תורת חיים".

5. בתורת חיים פירש אף בזאת, שהדרשה היא מיתורא דקרא. כי אם בא הכתוב ללמדנו לחייב גם על נגיחת האשה, הרי כתיב אף ברישא "כי יגח שור את איש או את אשה", ועליה קאי ההמשך "ואם שור נגח הוא והמית". אלא ודאי, להקיש אתא, לאקושי אשה לאיש לכל מיתות שבתורה, שחייבין גם עליה מיתה או גלות כמו

4. מרש"י משמע שהלימוד הוא ממשמעות

ואי אשמעינן דינין, ואם היתה התורה מלמדת רק את הלימוד השני לענין דיני ממון שנוהגים אף בנשים, היינו אומרים שרק לגבי זה השוותה התורה את האשה לאיש, כי היכי דתיהוי לה חיותא, כדי שיהיו לה חיים. כלומר, שאם לא היו הדינים נוהגים לגביה, לא היו חייה חיים, כי הכל היו גוזלים ממנה, והיא היתה גוזלת אחרים והכל היו פורשים ממנה. אבל לעניין כפרה, שאם נשבע לשקר על כפירת ממון עליו להביא קרבן לכפרה וכן לשאר עונשין, היינו אומרים כי דוקא איש דבר מצווה, איש שחייב בכל המצוות, איך, כן חייבתו התורה שיביא כפרה. (7) אבל אשה, דלאו בת מצווה, שאינה חייבת בכל המצוות כאנשים, (8) לא חייבתה התורה שתביא כפרה.

ואי אשמעינן הני תרתי, ואם היתה התורה מלמדת רק לגבי כפרה ולגבי דינין, (9) היינו אומרים שדוקא באלה השוותה התורה אשה

הגמרא מבארת למה היה צורך להשוות את האשה לאיש בשלושה מקומות:

וצריכי, צריכים אנו את שלושת הדרשות, ואין אפשרות ללמוד מאחת מהן לגבי השאר.

דאי אשמעינן קמייתא, אם התורה היתה מלמדת רק את הלימוד הראשון, שהשווה הכתוב אשה לאיש לענין עונשין, היינו אומרים: התם, שם, שמדובר לענין הנשבע לשקר על כפירת ממון שעליו להביא קרבן לכפרה, הוא דחס רחמנא עליה, חסה עליה התורה להשוותה לאיש, ותתחייב בקרבן כי היכי דתהוי לה כפרה, כדי שתהיה לה כפרה. (6) אבל לגבי דינין [דיני ממון] היינו אומרים: רק איש, שהוא בר משא ומתן, שדרכו לעסוק במשא ומתן, איך, אכן, נאמרו דינים אלו לגביו. אבל אשה, שאין דרכה להתעסק במשא ומתן לא, אין דינים אלו נוהגים בה.

על האיש.

וכתב הרשב"א דלא שמעינן מכאן את דין האשה שהרגה אנשים אחרים, שחייבת מיתה כמו איש ההורג, דהא קרא הכי כתיב "והמית איש או אשה", וממשמעות הפסוק אין אנו שומעים אלא רק את דין האשה שהומתה. אלא, ממקום אחר שמעינן לה, ואיני יודע מהיכא! ואפשר, מדכתיב לגבי איש שהרג אדם "מות יומת הרוצח", דכל היכא דלא כתיב "איש", אחד האיש ואחד האשה במשמע, אלמא אשה שהמיתה חייב כאיש. עד כאן לשון הרשב"א וראה עוד בתוס' שאנך.

וקרבן, דכל עונש שבתורה כפרת עוון הוא, וכיון דהאשה בת עונשין כמו האיש, ממילא שמעינן מינה דאשה מוזהרת נמי על כל העבירות כמו האיש. וראה שם עוד מה שמפרש בדברי הגמרא.

7. הנחלת משה פירש את ההוה אמינא, שאשה, כיון שאינה עוסקת בתורה ובמצוות היא אינה יודעת את חומר העבירה, ולכן די לה בתשובה.

8. שהרי פטורה ממצוות עשה שהזמן גרמא [ראה תוס' בקידושין לה ב].

9. בתורת חיים כתב, שהפירוש אילו היה כתוב אחד מהם, ד"מחד מינייהו לא אתיא, אבל מתרווייהו אתיא במה הצד, ולא חש להאריך

6. וכתב התורת חיים: הא דקאמר "חס רחמנא עליה דתיהוי לה כפרה", לאו בקרבן לחודה איירי, אלא בכל עונש איירי, מיתה או מלקות

שמשתנו ראייה לכאורה לדעת אחד מהם:

איתמר: פלגא ניזקא, חצי נזק שמשלם שור תם שנגח

רב פפא אמר, ממונא. תשלום זה הינו חיוב ממון ואינו קנס, ואף אם יודה מעצמו יתחייב.

רב חונא בריה דרב יהושע אמר, קנסא. חיוב חצי נזק שמשלם שור תם הינו קנס, ואם יודה מעצמו יפטור, כדין מודה בקנס.⁽¹⁰⁾

והגמרא מבארת במה נחלקו:

רב פפא אמר ממונא, חיוב התם בחצי נזק הינו חיוב ממון, **קסבר, סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימן,** שאפילו שוורים תמים אינם שמורים אף לגבי נזקי הקרן, ויש חשש שיזיקו, ועל בעליהם לשומרם, ולכן אם לא שמרם ונגחו, **בדין הוא דבעי לשלומי כוליה,** לפי שורת הדין היה על בעל השור לשלם נזק שלם כיון שלא שמר את שורו העלול לנגוח, **ורחמנא הוא דחס עליה,** אלא שהתורה חסה עליו והפחיתה את חיובו לחצי נזק, **דאכתתי לא אייעד תוריה,** כי עדיין לא הועד השור בשלש פעמים.⁽¹¹⁾

לאיש, **הכא משום כפרה,** כאן משום שתהיה לאשה כפרה, **והכא משום חיותא,** וכאן משום שהוא צורך חייה. **אבל לענין קטלא,** לענין שור ההורג את האשה שבעליו משלם כופר, היינו אומרים **איש דבר מצוה הוא,** דוקא על הריגת איש שחייב בכל המצוות, ובהריגתו ביטלו מקיום מצוות אמרה תורה **שמשלם בעל השור כופר על הריגתו.** אבל על הריגת **אשה** שאינה מחויבת במצוות כאיש, **לא,** אין חייב בעל השור לשלם את הכופר.

ואי אשמעינן כופר, אם היתה התורה מלמדת רק שחייבים על הריגת אשה כאיש, היינו אומרים **משום דאיכא איבוד נשמה,** כיון שיש כאן איבוד נשמה החמירה התורה. אבל **הני תרתי.** אבל לענין שני הדינים האחרים **דליכא איבוד נשמה** שאין בהם איבוד נשמה, **אימא לא,** הייתי אומר שהנשים לא הושוו לאיש. **צריכא,** לפיכך הוצרכה התורה ללמדנו שהאשה כאיש בכל שלושת דינים אלו.

שנינו במשנה: **הניזק והמזיק בתשלומין,** הניזק והמזיק שניהם משתתפין בתשלום [כפי שיבואר בהמשך].

והגמרא מביאה מחלוקת אמוראים,

וראה עוד ב"מאירי" שהביא בשם הראב"ד שקרן שונה משאר קנסות ואם הודה והניזק תפס לא מפקינן מיניה ראה שם.

11. התוס' בע"ב כתבו דלפי מאן דאמר דהוי ממונא הוי קרן אורחיה. ומה שחסה התורה עליו דוקא בקרן ולא בשן ורגל, דמכל מקום אין הזיקו מצוי כל כך כמו שן ורגל [שיטמ"ק בשם רבי ישראל]. ויש שכתבו ליישב דגם בשן ורגל

ולדקדק בזה. ובתוס' תלמיד ר"ת כתב, "וא"ת לייתי מתרוייהו במה הצד, וי"ל דלא רצה תלמודא לדקדק בהא, ומדקדק יכול למצוא פירכא אכולהו".

10. על פי הגמרא בהמשך. ורש"י הזכיר אם מודה לפני שבאו עדים, והמפרשים תמהו למה הזכיר אופן של מודה ואח"כ באו עדים שהוא מחלוקת ולא נקט סתם שמודה בקנס.

והמזיק משתתף בזה שמשלם חצי נזק. **אלא למאן דאמר פלגא נזקא קנסא**, לדעת רב הונא הסובר שחצי נזק הוא חיוב קנס, במה משתתף הניזק בתשלומין? והרי **השתא, דלאו דידיה שקיל**, הרי אפילו חצי הנזק שהוא מקבל זה "אינו שלו", כלומר, שלא היה מגיע לו מעיקר הדין, אלא קנס הוא שקנסה תורה את המזיק, ואם כן, וכי **בתשלומין איתיה!**? האם יתכן לומר שהוא "משתתף" בתשלומים!?

ואם כן, ממשנתנו האומרת שהניזק משתתף בתשלומין, יש הוכחה שחצי הנזק הינו חיוב ממון.

ודוחה הגמרא את הראיה:

לא נצרכא, זה שהמשנה אמרה שהניזק משתתף בתשלום הנזק, לא הוצרכה המשנה לומר שהוא מפסיד את חצי הנזק, **אלא** כונת המשנה היא **לפחת נבילה**, שגם בחצי נזק של קנס שהתורה זיכתה לו, יש לפעמים שהוא מפסיד, ואינו מקבל את כל החצי נזק, שאם נפחתו דמי הנבילה משעת מיתה ועד שעת התשלום, ההפסד הזה כולו הוא של הניזק בלבד.

ואולם **רב הונא בריה דרב יהושע אמר קנסא**, חיוב התם בחצי נזק הינו קנס, **קסבר, סתם שוורים בחזקת שימור קיימי**, שוורים תמים נחשבים שמורים לגבי נזקי קרן, ואין לבעל השור לחשוש שמא יזיק שור.⁽¹²⁾ ולכן, אם שור תם נגח, **בדין הוא דלא לשלם כלל**, שורת הדין היא שבעל השור יהיה פטור, כי הוא לא היה צריך לחשוש ששורו התם יזיק, ולא היה עליו לשומרו, ו**רחמנא הוא דקנסיה**, אלא שהתורה קנסה אותו שישלם חצי נזק, **כי היכי דלנטריה לתוריה**, כדי שיוסיף שמירה על שמירתו הרגילה.⁽¹³⁾

ועתה הגמרא מנסה להוכיח ממשנתנו שחצי נזק הוא חיוב ממון:

תנן במשנה: הניזק והמזיק שניהם משתתפים בתשלומין.

בשלמא למאן דאמר פלגא נזקא ממוןא, דברי המשנה מובנים לפי רב פפא הסובר שחצי נזק הוא חיוב ממון, ומעיקר הדין כיון שלא שמר היה עליו לשלם נזק שלם, **היינו דשייך ניזק בתשלומין**, בזה נחשב שהניזק "משתתף" בתשלומין, בכך שהוא מפסיד תשלום חצי נזק שהיה ראוי לו לקבל,

לומר, שהכוונה היא, שהתורה רצתה לזרוז להוסיף שמירה על מה שהשור שמור מטבעו.

ובעיקר הפלוגתא נתקשו המפרשים, האם נחלקו במציאות, וכתב החיד"א [בפני דוד] שאין מחלוקתם במציאות, כי לפי שניהם תם אינו נוגח כמו מועד, אלא שעל אותם פעמים מועטות שהוא נוגח, נחלקו אם השור נקרא שהוא בחזקת שימור, כיון שאינו רגיל לנגוח הרבה, או שהיות ומכל מקום הוא נוגח איזה פעמים, הוא אינו נחשב בחזקת שימור.

הקילו שפטור ברה"ר [ראה בתוס' הרא"ש כתובות מא ב].

12. ומשמע דמעיקר הדין לא צריכים שמירה כלל, וכ"כ רש"י בסנהדרין ג א "ולא היה לבעלים לשומרו", וכן כתב רבנו חננאל "כלומר כשמורין הן, אינם צריכים שומר לשמרן כי [הן בנין] תרבות ולא הזהירה התורה לשמור אלא המועד שנאמר 'ולא ישמרנו בעליו'".

13. רש"י בכתובות. וראה בהערה קודמת. וצריך

והמשנה השניה באה ללמד שאף בשור מועד הדין כן.

וצריכא, ויש צורך בשתי המשניות ללמד גם לתם וגם למועד.

דאי אשמעינן תם, אילו השמיעה המשנה דין זה רק לגבי שור תם, היינו אומרים שדוקא בתם הקלה התורה שהמזיק לא ישלם את פחת הנבילה, **משום דאכתי לא אייעד**, כיון שעדיין לא נודע שור זה לשור נגחן, ולא התרו בבעליו שישמרנו. אבל **מועד**, שכבר נודע כשור נגחן, והתרו בבעליו שישמרנו, **אימא לא**, הייתי אומר שלא הקלה התורה על המזיק, ועליו לשלם את פחת הנבילה.

ואי אשמעינן מועד, אילו השמיעה המשנה דין זה רק לגבי שור מועד, היינו אומרים שדוקא בשור מועד הקילה התורה שלא ישלם המזיק את פחת הנבילה, **משום דקא משלם כוליה**, לפי שהמזיק משלם נזק שלם, ודי לו בהפסד זה, **אבל תם**, שהקילה התורה על המזיק שמשלם רק חצי נזק, **אימא לא**, הייתי אומר שלא הקילה עליו התורה בנוסף שלא ישלם את פחת הנבילה, **וצריכא**, ⁽¹⁵⁾ לכן נצרכו שתי המשניות, להשמיענו שכך הוא הדין, הן בתם והן

כי בתשלום הנזק אנו שמים כמה היה שווה השור לפני הנזק וכמה היתה שווה הנבילה בשעת המיתה, ומשלם המזיק לניזק את המחצית מהסכום הזה. אבל אם נפחתו דמי הנבילה לאחר שעת המיתה ועד שעת התשלום, ההפסד הזה כולו הוא על חשבון הניזק, וזו היא השתתפותו של הניזק בתשלום. ⁽¹⁴⁾

אך הגמרא מקשה על הדחיה:

וכי אפשר לומר שהמשנה באה ללמדנו דין **פחת נבילה?!** הא הרי כבר **תנא ליה רישא**, שנינו זאת כבר במשנה הקודמת, שדייקה לומר "חבתי בתשלומי נזק", ונתפרש בברייתא [לעיל ו ב]: "**תשלומי נזק**" שאמרה המשנה, הרי זה **מלמד שהבעלים מטפלין בנבילה**. שהנבילה נשאת ברשות הניזק, ועליו מוטל לטפל במכירתה. ולכן המזיק אינו משלם על מה שנפחת שוויה לאחר שעת מיתה. ואם כן, איך אפשר לומר שמשנתנו באה לומר את הדין שכבר נלמד במשנה הקודמת?

ומתרצת הגמרא: אכן, הן משנתנו והן המשנה הקודמת משמיעות את אותה הלכה, אלא, **חדא בתם, וחדא במועד**. משנה אחת באה ללמד שכך הוא הדין בשור תם,

14. כן משמע מרש"י ותוס' שמדובר בשור תם, וכתבו התוס' שאע"ג שמעיקר הדין לא מגיעו גם חצי נזק, מכל מקום לאחר שזיכתה לו התורה חצי נזק, אם קיבל פחות נחשב שמתתף בנזק, וראה עוד ברשב"א.

15. על פי רש"י בכתובות.

16. יש להקשות שאם כן, לפי סברא זו יש להחמיר בקל ולהקל בחמור, ואין כן כל ק"ו

ולפי זה בהמשך שהגמרא מעמידה משנה אחת בתם ואחת במועד, הכוונה שמשנתנו בתם והמשנה הקודמת במועד, ואולם יש ראשונים

במועד.

והגמרא מנסה להביא ראיה נוספת מהמשנה לקמן:

תא שמע ראייה מהמשנה [לקמן טז ב]:

דתנן, **מה** הוא החילוק **בין** שור **תם** שנגח למועד שנגח?

שבעליו של **התם** **משלם** לניזק רק **חצי נזק**, ורק **מגופו** של השור המזיק. ובעליו של המועד **משלם** לניזק **נזק שלם**, ומשלם **מן העליה**, מן המעולה שבנכסיו.

ומדייקת הגמרא: **ואם איתא**, אם נכון הדבר שחצי נזק שמשלם תם הוא מטעם קנס, אם כן, **ליתני נמו הא**, תאמר המשנה גם חילוק זה, **שתם**, כיון שחיובו הוא מטעם קנס, **אינו משלם על פי הודאת עצמו**, כי מודה בקנס פטור, ואילו **מועד**, **משלם על פי עצמו**.

וכיון שהמשנה לא מזכירה חילוק זה, משמע שאף בתם הוא חיוב ממון, ומתחייב על פי עצמו.

אך הגמרא דוחה את הראיה, כי אפשר לומר: **תנא**, **ושייר**. התנא מזכיר חלק מהחילוקים שיש בין תם למועד, וחלק מהם הוא שייר ולא הזכיר, ולכן אין ראיה מזה שלא הזכיר התנא חילוק זה.

אלא שתממה הגמרא על הדחיה הזאת:

מאי שייר, **דהאי שייר**? מה שייר עוד התנא, עד שנאמר ששייר גם חילוק זה? (17)

עונה הגמרא: **שייר חצי כופר**, התנא שייר את החילוק לעניין תשלום כופר, (18) שהרי מועד שהמית אדם משלמים בעליו כופר, ואילו תם שהרג אדם אין בעליו משלמים אפילו חצי כופר. וכיון ששייר חילוק זה, אפשר לומר ששייר גם את החילוק לעניין "משלם על פי עצמו".

אלא, שאם כן יקשה למאן דאמר "פלגא נזקא ממונא". כי לשיטתו אין את החילוק לעניין "משלם על פי עצמו", ונשאר אם כן רק החילוק לעניין כופר, ויקשה "מאי שייר דהאי שייר".

והגמרא באה ליישב זאת: **אי משום חצי כופר**, אם רצונך להוכיח שודאי שייר עוד חילוק משום שהתנא השמיט את החילוק בין תם למועד לעניין כופר, הרי אין זו הוכחה, **דלאו שיורא הוא**.

כי מה שלא הזכיר התנא את החילוק לעניין כופר, אין זה נחשב שיור, לפי שאפשר לומר, **הא מני**, משנתנו כדעת מי? כדעת רבי יוסי הגלילי **היא**, **דאמר** (19) **תם משלם חצי כופר**.

רבי יוסי הגלילי סובר ששור תם שהרג אדם

שבתורה, ותירץ בשיטמ"ק דצריכותא עושין אף לסברא מעוטה ראה שם.

17. כי אין דרך התנא לשייר חילוק אחד. ראה לעיל י ב הערה 8 ו-14.

18. שור מועד שהמית אדם בעליו משלמים כופר, וראה להלן מ א אם משלם דמי מזיק או דמי ניזק.

19. הראשונים נתקשו, היכן מצאנו שרבי יוסי הגלילי סובר כן, וכתב רש"י בכתובות, שלקמן

דוחה והגמרא: לא. המשנה לא מדברת בתם, אלא במועד המשלם נזק שלם וחיובו ממון.

והגמרא מקשה על הדחיה: אבל בתם מאי, מהו הדין? הכא נמי דאין משלם על פי עצמו, האם אכן לא ישלם על פי הודאתו כי חיובו הוא קנס?

אי הכי, אדתני סיפא, אם כך במקום שהמשנה בסופה בבואה להביא אופן של קנס תשמיע את דין האומר: המית שורי את עבדו של פלוני, שכיון שחיוב שלשים שקלים הוא קנס אין משלם על פי עצמו, לפלות וליתני בדידיה, יכלה המשנה לחלק בדין של שור המזיק עצמו: במה דברים אמורים שהאומר המית שורי את שורו של פלוני חייב, דוקא בשור מועד. אבל בשור תם המשלם חצי נזק הוי קנס ואינו משלם על פי עצמו. ואם לא אמרה המשנה חילוק זה אלא הביאה ראייה לעניין עבד משמע

בעליו משלמים חצי כופר, ולכן חילוק זה שתם משלם חצי כופר ומועד כופר שלם נכלל הוא כבר בחילוק שאמרה המשנה שתם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם, ואין זה נחשב לשיור.⁽²⁰⁾

והגמרא מנסה להביא ראייה נוספת ממשנה:

תא שמע ראייה מהמשנה בכתובות [מא א]: מי שאומר: המית שורי את פלוני. או שאומר: המית שורי את שורו של פלוני! — הרי זה משלם על פי הודאת עצמו, כופר ליורשי הנהרג, ותשלומי נזק לבעלי השור שנהרג.

מאי לאו, בתם, וכי המשנה לא מדברת בתם? ואם כן מוכח, שחצי נזק שמשלם התם הוא חיוב ממון, ומשלם על פי הודאתו.⁽²¹⁾

ובתוס' הרא"ש מביא דרך אחרת בכיור הגמרא; "ורבנו שמחה פירש, דקושיא היא, והכי פירושו: אי משום חצי כופר, לאו שיורא הוא, דלא קחשיב אלא מידי דקא שייך בתם כמו במועד, אלא שחלוקים בדיניהם, כגון נזק וחצי נזק ומגופו ומעליה, האי חייב על פי עצמו, והאי חייב על פי עדים, אבל כופר — לאו שיורא הוא, כיון דלא שייך בתם כלל, לא חשיב ליה. ומשנה, הא מני רבי יוסי הגלילי, דשייך נמי בתם דמשלם חצי כופר. ואם כן, הוה לי למיתני שור משלם כופר שלם ותם חצי כופר." וראה בשיטמ"ק מה שמביא הראב"ד בשם אחד מרבנות לתרץ.

21. ועל הריגת האדם משלם חצי כופר, והמשנה היא כרבי יוסי הגלילי.

ב א מצאנו שרבי אליעזר פוטר תם מכופר ודורש זאת מהפסוק "ובעל השור נקי", ואילו רבי יוסי דורש את הפסוק לדבר אחר, מזה הניחה הגמרא שסובר כך. והתוס' כתבו, שדברי הגמרא אינם בודאות אלא הכוונה שרק לשיטת רבי יוסי אפשר שמחייב בכופר, ואולם יתכן שפוטר מדרשה אחרת ופוטר גם בתם וגם במועד, ולכן בין אם מחייב אין זה שיוור ובין אם פוטר. וראה עוד בחברותא על התוס'.

20. פירשנו על פי התוס', כי לפרש כפשוטו, שזה שאמרה הגמרא "אי משום כופר" וכו' בא לדחות את התירוץ ששייר נמי כופר, קשה, וכי מוקים לה כרבי יוסי הגלילי כדי להקשות? לכן פירשו, שהגמרא באה לתרץ למאן דאמר ממונא. וכן מובא בשיטמ"ק בשם תוס' הרא"ש והראב"ד.